

foto: M. Milenković

Удџбеници – између тржишта и струке

U organizaciji nedeljnika "Vreme" i Biznis Info gupe, u četvrtak, 5. jula, u Privrednoj komori Srbije, održan je forum "Kvalitet udžbenika za osnovne i srednje škole – između tržišta i struke". Neke od tema ovog foruma bile su Zakon o udžbenicima i njegove izmene, odnos položaja privatnih i državnog izdavača na tržištu udžbenika, procedura vrednovanja kvaliteta, program dodele besplatnih udžbenika, kriterijumi za dobijanje licenci, sukobi između interesa struke, nauke i biznisa u ovoj oblasti. Na narednim stranama prenosimo najzanimljivije delove transkripta sa ovog događaja.

Radivoje Mitrović, državni sekretar u Ministarstvu prosvete i nauke

GODINE 2008. NISMO imali zakon o udžbenicima, a imali smo niz problema. Imali smo jednog državnog izdavača u oblasti udžbenika i nastavnih sredstava, a nekoliko privatnih izdavača i pravno neuređenu oblast. Tada smo okupili tim čiji je zadatak bio da ovu vrlo osetljivu oblast uredi prema uobičajenim svetskim standardima. Sačinjen je i 2009. godine u Skupštini usvojen Zakon o udžbenicima. Očigledno, to je jedan krupan međaš, vrlo izuzetan datum u istoriji obrazovanja Republike Srbije. Zakon je temeljno uredio značajan broj pitanja i formulisao ih na funkcionalan način. Svakako ne sva pitanja, o čemu govori i saznanje iz prakse da uočene nedorađenosti treba menjati. Rezultat tog pristupa su izmene ovog zakona, koje čekaju na usvajanje u novoj skupštini. To je kratak korak, ako se posmatra forma. Što se suštine tiče, iz moje vizure, tu su bitna tri činioca, kvalitet sadržaja, štampe i distribucije. Kvalitet sadržaja je tema, bilo da je reč o matematici ili društvenim naukama. Dakle, kvalitet teksta: da li tekst dovoljno

podržava proces učenja, jer to je suština udžbenika. Knjiga ili udžbenik nije sama sebi cilj, nego je jedna od važnijih karika u lancu učenja, razumevanja suštine, misije procesa obrazovanja. Ostaje da u daljem razgovoru vidimo da li smo napravili ozbiljne pomake u podizanju kvaliteta sadržaja udžbenika. Evidentno je da svakako jesmo. Da li u svim oblastima, da li ima prostora za dalje povećanje – kako da ne.

Drugi važan segment jeste kvalitet štampe: da li je uvek nužan najkvalitetniji papir, kolika je njegova cena, a koliko koštaju tehnike štampanja, izdavanja i svega ostalog. Važan segment u razmatranju ove problematike je i kvalitet distribucije. Da li u septembru ili krajem avgusta treba imati redove ili se pametnije organizovati da učenici i roditelji što lakše dođu do udžbenika.

Jedino što ovde nisam pominjao jeste pitanje cene. Sećam se, 2008. godine kad nismo imali zakon, bio je okrugli sto na Televiziji B92. Brojku od 900.000 učenika – 600.000 plus 300.000, (znači 600.000 u osnovnoj i 300.000 u srednjoj školi), pomnožio sam sa nekom prosečnom cenom kompleta od 100 evra. Došao sam do cifre od 90.000.000 evra, koliko i danas vredi tržište udžbenika u Srbiji. Dakle, reč je o pozamašnom

kolaču oko koga se vodi utakmica. A vodi se tako što danas imamo 70 licenciranih izdavača, pa s pravom pitamo da li taj kvantitet – nemaju svi licencu A, nego i B i C – odmah podrazumeva i pomeranja u kvalitetu, a ako podrazumeva, onda u kojim oblastima, na primer?

Završiću još sa jednim novim faktorom. Naime, danas, 2012. godine, o izdavanju udžbenika govorimo iz kvalitativno nove pozicije. Ta kvalitativno nova pozicija jeste fundamentalna činjenica da danas imamo strategiju razvoja obrazovanja u Republici Srbiji. Nju su usvojili svi relevantni faktori osim Vlade. Sledeća vlada, će je nadam se, usvojiti na nekoj od prvih sednica. I zašto je ovo za mene važno? Mi smo o obrazovanju i pre postojanja Strategije, govorili u pravcu njegovog razvoja u budućnosti. Ali ti stavovi nisu bili, po mom mišljenju, dovoljno usaglašeni, sinhronizovani između nas u procesu obrazovanja, niti sinhronizovani sa Evropom i svetom. Ubeđen sam da sada sve to jesmo uspeali kroz ovu strategiju. Ja joj zaista pridajem nemerljiv značaj, zato što znamo gde se nalazimo u 2011, odnosno 2012. godini, gde želimo da budemo 2020. i 2022. godine. I ne samo da su stručnjaci, koji su je pisali i mnogi drugi, a na hiljade ljudi je učestvovalo u raspravi o

► **Imamo priliku da pobedimo sebe i da u implementaciji zaista dođemo do nečega što smo zapisali da želimo**

—Radivoje Mitrović

Strategiji, relativno usaglasili stavove oko toga nego sada imamo pred sobom tekst, a ne samo verbalni iskaz šta zaista u oblasti obrazovanja – prosvete, treba da činimo da bi obrazovanje, nauka i kultura postali istinski generator razvoja ovoga društva. Pred ciljem smo da posle decenija tapkanja u mestu pokušamo da napravimo istinski preokret. Važno je i što deo delatnika iz oblasti obrazovanja uzroke za to tapkanje u mestu sagledava i u nama. Svestan je da i mi moramo da pokušamo da stvari pomeramo napred, a ne da očekujemo od nekoga, pa bila to i država ili od ne znam koga, da neko drugi inicira, artikuliše i formuliše strategiju za promenu postojećeg.

Sledeći korak je akcioni plan – na njemu se uveliko radi. Iza toga su sprovođenje, primena, implementacija strategije – nazovimo kako hoćemo, dosledni na svim nivoima, od vrtića, škola, preko univerziteta, formulisanja koncepta celoživotnog učenja gde god je to moguće, uloga lokalnih samouprava, uloga regiona, uloga države, pa da onda, zaista, to što smo zapisali, sprovedemo u delo. U pisanju smo bolji nego u ovom drugom delu, u implementaciji. Sada imamo priliku da pobedimo sebe i da u implementaciji zaista dođemo do nečega što smo zapisali da želimo. A to je, da preko obrazovanja, prosvete, gde nauka i kultura igraju ključnu ulogu, pokrenemo ukupan društveni razvoj. U tom kontekstu, udžbenici i nastavna sredstva, ja bih naglasio, imaju nemerljivo važnu ulogu. Dakle, kad god razgovaramo o nekoj pojedinačnoj ili parcijalnoj temi, da ne zaboravimo i širi okvir i da uvek uvezujemo u celovit koncept. Da zaključim, danas imamo čistu situaciju kad je o obrazovanju reč. U istoriji koju ja pamtim, ona nije bila čistija za neku vladu koja treba da započne svoj rad.

Vesna Fila, pomoćnica ministra prosvete i nauke

POSLE DVE GODINE primene ovog zakona o udžbenicima, došlo se do zaključka da ga možemo poboljšati i dodatno urediti neke oblasti koje su u prvom trenutku izgledale dobro uređene. Međutim, uvek postoji mogućnost da se jedan zakon poboljša. Zato smo 2011. godine

► **Kada smo želeli da malo pooštrimo kriterijume za izdavanje licenci, naišli smo na izuzetno jak otpor**

—Vesna Fila

predložili zakon o izmenama i dopunama Zakona o udžbenicima, u kome je izmenjen i dopunjen dvadeset jedan član, što je oko polovine čitavog zakona. Međutim, u tom dvadeset jednom članu samo je nekoliko suštinski bitnih. Ostalo su zapravo pravno-tehnička redakcija u smislu boljeg definisanja terminoloških odrednica.

Ove godine, Zakon je dostavljen Narodnoj skupštini Republike Srbije i nalazi se na njenom sajtu. Podsećam da smo 2009. godine svi zajedno radili u okviru Radne grupe za izradu zakona u kojoj su bili predstavnici Zavoda za udžbenike, sada jedinog državnog izdavača, zatim kolegistica Gordana Knežević-Orlić, u ime privatnih izdavača. Naravno, bili su

predstavnicima Zavoda za unapređivanje vaspitanja, Zavoda za vrednovanje kvaliteta, predstavnik Nacionalnog prosvetnog saveta. Sve predloge smo inkorporirali u Nacrt zakona zajedno. To znači da niko nije dominirao u toj oblasti. Jednostavno, svako je imao pravo da kaže svoje mišljenje. Pošto smo Zakon radili zajedno, nadam se da ćemo ga sada zajedno i popravljati.

U roku od šest meseci doneli smo sva podzakonska akta koja su neophodna za implementaciju Zakona. Mi smo to, naravno, učinili i svi pravilnici su doneti. Dozvola za izdavanje udžbenika ili licenca sadrži samo tri uslova: izdavački plan, urednika za odgovarajući predmet u osnovnom obrazovanju i vaspitanju, odnosno za predmet ili stručnu oblast u srednjem obrazovanju i vaspitanju i sedište u Republici Srbiji. Izdavački plan sadrži podatke koji se odnose na nivo obrazovanja, stručnu oblast, razred, predmet i ime urednika za udžbenike koje izdavač planira da izda za narednu školsku godinu. Za urednika se može odrediti, odnosno angažovati samo lice koje ima stečeno visoko obrazovanje iz odgovarajuće oblasti.

Moram da naglasim da su ova tri uslova bila *conditio sine qua non* za sve izdavače. Kada smo želeli da malo pooštrimo kriterijume za izdavanje licenci, naišli smo na izuzetno jak otpor jer smo time, po tadašnjem tumačenju naše želje, hteli da uskratimo šansu da se svi pojave na tržištu pod jednakim uslovima. Zato smo ostali pri ova tri uslova koji su – videćete – veoma blagi.

Na tržištu Srbije 70 izdavača izdaje udžbenike. Osam izdavača ima licencu A. Oni su izdavači koji imaju najširu moguću licencu u svim oblastima, na svim nivoima mogu da štampaju udžbenike. Dalje, 61 izdavač ima licencu tipa B i jedan izdavač licencu tipa C. Istine radi, treba reći da je izdato više od 1000 rešenja kojima se odobravaju udžbenici za ostvarivanje određenog vaspitnog rada u školi i u predškolskoj ustanovi. To je ogroman broj. Od stupanja na snagu Zakona do danas, u predškolskim ustanovama broj odobrenih udžbenika je 74, osnovnim školama 544, osnovnim muzičkim

školama, odnosno umetničkim školama 44, što je ukupno 662 odobrena udžbenika do kraja juna 2012. godine. Ukupno je odobreno i 329 udžbenika na jezicima nacionalnih manjina.

Mi imamo, kao što znate, Pravilnik o standardima kvaliteta udžbenika i Uputstvo o njihovoj promeni. Stručnu ocenu udžbenika daje Zavod za unapređenje obrazovanja i vaspitanja, koji predlog te stručne ocene prosleđuje Nacionalnom prosvetnom savetu, na osnovu čega NPS predlaže ministru odobravanje udžbenika i ministar potpisuje rešenje. Ukoliko je izdavač nezadovoljan ocenom Zavoda, ima pravo da traži ekspertizu. Udžbenici iz verske nastave moraju da imaju i mišljenje Komisije za versku nastavu, a udžbenik na jeziku nacionalne manjine mora imati i mišljenje nacionalnog saveta nacionalne manjine.

Zašto smo predložili svi zajedno Izmene i dopune Zakona? Uočene su slabosti procedure odobravanja udžbenika. To je dužina rokova. Pojedini akteri u lancu, tražili su da se skrate rokovi da bi udžbenici bili na tržištu za svaku školsku godinu. Mi smo te rokove skratili, odnosno predložili skraćivanje rokova tamo gde je bilo moguće. Tamo gde je nemoguće, ostaje procedura kakva jeste. Finansiranje udžbenika iz republičkog budžeta za prvi ciklus ostaje isto kao i do sada. To je onaj čuveni projekat besplatnih udžbenika, na koji smo mi, naravno, ponosni, ali koji smo sada i Zakonom uredili i dali mu jednu zvaničnu formu.

Desanka Radunović, predsednica Nacionalnog prosvetnog saveta

DONOŠENJE ZAKONA JE rezultat jednog dugogodišnjeg ogleada. Negde 2002. ili 2003. godine je krenuo ogled koji je otvorio tržište udžbenika privatnim izdavačima, pa su se tako oni i pojavili negde 2008–2009. godine sa zahtevom da se sada ta situacija formalizuje pravno. Kada otvorite tržište, onda je pitanje ko tu može da učestvuje i kako ćete da selektujete one koji se

tu pojavljuju, i što automatski znači da morate poštovati određene standarde kvaliteta udžbenika. Krajnja situacija koja postoji u nekim razvijenim obrazovnim sistemima kao što je Finska, jeste da ne postoje nikakvi standardi izuzev onih civilizacijskih ograničenja – da ne postoji širenje rasne ili bilo kakve druge netolerancije. Svakako da u Srbiji još nije trenutak da se toliko liberalizuju standardi, ali smo se trudili da izdavače ne ograničimo previše, da prosto ostavimo otvoreno da svako ko misli da može napiše dobar udžbenik, a da mi na neki način prosto proverimo da li je to tako.

Standardi kvaliteta udžbenika su doneti početkom 2010. Oni su vrlo kratki i vrlo koncizni u nekoliko oblasti. Najveći broj udžbenika koji je plasiran na tržištu jesu udžbenici za osnovnu školu zato što smo uradili reformu u osnovnoj školi, pa je to zahtevalo i nove udžbenike. Imamo mnogo manju ponudu udžbenika za srednju školu – prvo zato što su i vrlo različite srednje škole, drugo, zato što detaljna reforma kurikuluma za srednju školu nije urađena. Ona se tek očekuje.

Nisam baš previše srećna ni sa tom reformom programa u osnovnoj školi. Mi kao da ne vidimo da je ovo vek informativnih tehnologija.

Nastavnik nije više izvor informacija kao što je to bio u, recimo, moje vreme. Informacija lako može da se dobije, ali šta uraditi sa informacijom i kako naći pravu informaciju da biste rešili neki vaš problem, to je zadatak škole. Programi u osnovnoj školi i dalje to većim delom ne podržavaju. Često imamo problem da izdavači pokušavaju da unesu neke novine u metodički i pedagoški pristup u sadržajima, a da onda naiđu na prepreku komisija koje to ne razumeju i koje prosto smatraju da to nije adekvatno sadržaju, da nije ispunjen standard. Postoje stručna razmimoilaženja koja očigledno samo vremenom možemo polako da ublažimo i da izgrađujemo zajednički pristup.

Trenutna situacija je prilično komplikovana za Nacionalni prosvetni savet. Problem je procedura. Nacionalni prosvetni savet nema tehničkih ni finansijskih mogućnosti da organizuje bilo kakvu evaluaciju, pregledanje i angažovanje različitih stručnjaka. Proces evaluacije rukopisa potpuno je u nadležnosti Zavoda za unapređenje obrazovanja i vaspitanja. Pozitivno ili negativno mišljenje Zavoda Savet dobija u jednom vrlo šturom obaveštenju, pa imamo problem da glasamo o preporukama Zavoda, a da u formiranju tih preporuka nismo učestvovali. Predlagali smo više puta da naši ljudi koji su zaduženi za određene oblasti budu uključeni u proces evaluacije rukopisa u vreme kada se radi ta evaluacija i tada ne bi bilo problema da Savet prosto na preporuku svoga člana iz te oblasti, koji je pratio ceo proces evaluacije, kaže: podržavamo ili ne podržavamo da neki rukopis bude udžbenik. Nemojte ovo shvatiti kao našu sumnjičavost da Zavod ne radi svoj posao kako treba. Nego, ako Nacionalni savet treba da potpiše odluku, da preporučuje ministru nešto, onda je Nacionalni prosvetni savet i odgovoran. Mislimo da problem nije toliko u Zakonu, koliko u proceduri.

Nacionalni prosvetni savet je odbio Predlog izmena i dopuna Zakona o udžbenicima, zato što se izmene upravo odnose na proceduru za Nacionalni prosvetni savet. Određeni rokovi su skraćeni Nacionalnom prosvetnom savetu,

Savet je zakonom obavezan da mora da potvrdi mišljenje Zavoda za unapređenje obrazovanja i vaspitanja, na šta mi nikad nećemo pristati. Ako mene novinar pitaju zašto i kako se tu pojavilo ovo ili ono, moram da znam odgovor. Ceo Savet je stao na stanovište da ne može blanko da potpiše mišljenje bilo koje druge institucije ako ne može da prethodno bar ovlaš proveriti neke stvari. Mi smo organ koji u prvostepenom postupku preporučuje ministru rukopis za odobravanje. U drugostepenom postupku, ako je rukopis odbijen pa se izdavač žali, onda se žali, opet, nama. Čini se nelogično da onaj koji je doneo preporuku ili nije doneo preporuku u prvom koraku, sada dobija taj isti rukopis, bez ikakvih izmena, da konačno izvrši ekspertizu rukopisa. Prosto – kadija te tuži, kadija ti sudi.

Mirjana Bogdanović, rukovodilac Centra za razvoj programa i udžbenika, Zavod za unapređenje obrazovanja i vaspitanja

ZAKON O UDŽBENICIMA, osim što je odredio proceduru pripremanja, odobravanja i izdavanja, dodeljuje Zavodu još jednu obavezu, a to je da prati primenu udžbenika, odnosno da vrednuje rezultate njegovog korišćenja u vaspitnoobrazovnom radu, opet na osnovu ovih standarda. Član 17 Zakona o udžbenicima daje tačno koje elemente treba da sadrži stručna ocena udžbenika. Zašto sada pominjemo ekspertize? Mislim da je to jedan pokazatelj koliko komisije Zavoda rade profesionalno svoj posao. Dakle, jedina pouka, ako je udžbenik dobio negativnu ocenu, jeste da izdavač traži ekspertizu od Nacionalnog prosvetnog saveta. Ovde je jedan presek od 28. juna 2011. do 27. marta 2012, kada je urađena ekspertiza 28 udžbenika. Od toga je za 20 data, odnosno potvrđena negativna stručna ocena Zavoda odlukom Nacionalnog prosvetnog saveta.

Moram napomenuti i ovo, za ovih osam udžbenika za koje nije potvrđena negativna ocena,

dva nezavisna eksperta nisu dala pozitivno mišljenje odnosno jedan je dao pozitivno, drugi negativno, ali je odluka Nacionalnog prosvetnog saveta odlučujuća.

Koje su poteškoće i problemi u ovom poslu kojim se Zavod bavi? Znamo da ima 70 izdavačkih kuća. Veliki je broj udžbenika koji zahtevaju ponovni pregled. Ovo sve zahteva i veliki broj spoljašnjih saradnika koje Zavod mora da angažuje, jer udžbenike pregledaju komisije i stručni timovi i nastavnici onog nivoa obrazovanja na koje se udžbenik odnosi. A sve ovo povlači, naravno, i vrlo velika sredstva finansijska. O svim ovim problemima i čitavom nizu detalja koji se odnose na proceduru dali smo Predlog izmena i dopuna, kad je bila javna rasprava o Nacrtu izmena i dopuna Zakona o udžbenicima. Ovde moram napomenuti još da formiranje stručnih timova koji će pregledati udžbenike i dati stručno mišljenje na osnovu propisanih standarda nije tako jednostavno jer je Zakon o udžbenicima vrlo strogo postavio pitanje sukoba interesa, tako da nijedan nastavnik, ne samo da ne može da bude autor udžbenika za taj predmet i taj rad, nego ne sme da bude ni u kakvoj poslovnoj vezi sa bilo kojim od ovih 70 izdavača,

tako da i tu ima dosta poteškoća.

Šta je aktuelno i koji su naši planovi? Želimo da pokušamo da pronađemo neku metodologiju za praćenje i vrednovanje rezultata udžbenika u radu. Već je u toku dve do dve i po godine akumulirano veliko iskustvo i moguće je pripremati analizu primene standarda u postupku korišćenja stručne opreme i naći verovatno neke promene. Eto, to je prikaz ovog posla kojim se bavimo, koliko je posao bio obiman, zahtevan, a to je važno i za kvalitet udžbenika i za kvalitet obrazovanja. Osvrnula bih se na ono što je predsednica Nacionalnog saveta rekla, da u proceduri stvari treba drugačije uraditi. Da, ali tu proceduru onda moramo promeniti tako da zaista bude u Zakonu, jer sve ovo što radimo, isključivo radimo po proceduri koju Zakon propisuje. Dakle, ako treba da je promenimo, onda to treba negde da piše i da na takav način radimo.

Imamo ovako veliki broj udžbenika, veliki broj izdavačkih kuća sa ovako velikom dokumentacijom i čitava ta administrativna mašinerija. Ministarstva, Zavoda i Saveta je prilično velika. Da li je moguće sada komunicirati sa svim tim izdavačima – šta kome nedostaje, koja mu je tehnička greška, itd. To bi bilo vrlo

teško izvodljivo ili bi možda bilo izvodljivo na neki način, ali bi onda opet ipak moralo da se propiše šta je to što možemo da učinimo.

I još jedna napomena oko toga da li to mišljenje, stručna ocena koja dođe na Savet, da li je šturo, da li daje dovoljno pokazatelja. U stručnoj oceni uvek piše koji su to faktori i koji pokazatelji koji nisu zadovoljeni. Svaki indikator ima nekoliko pokazatelja ostvarenosti i o svakom tom indikatoru se izjašnjava stručna komisija. Prema tome, to je sve navedeno. Naravno, ukoliko udžbenik dobije pozitivnu ocenu, onda je to zaista vrlo štur dokument koji kaže da je udžbenik zadovoljio sve propise i standarde, da je u skladu sa planom i programom, i prema tome, u tom smislu se i ne piše ništa više.

Neki standardi su teže merljivi, ali ne verujem da su neki udžbenici dobili negativnu ocenu jedino zbog toga. Najčešće je u pitanju taj standard 2 ili standard 5 – materijalna greška. Moram reći da smo imali udžbenike sa vrlo velikim brojem materijalnih grešaka iako su imali recenzente u izdavačkim kućama. Imali smo situaciju da su bile neke dve male greške, ali stručna komisija to smatra materijalnom greškom. S druge strane, vidimo da zaista bivamo

prozivani – i Zavod i Savet kada se potkrade neka greška koja je nekad i štamparska i vrlo sitna. Mi radimo onako kako je Zakon propisao i radimo na osnovu standarda koji su sada dati dok se ne promene. Oni su sada takvi kakvi jesu.

Miloljub Albijanić, direktor Zavoda za izdavanje udžbenika

NACIONALNI PROSVETNI SAVET je odbio Izmene i dopune Zakona o udžbenicima, privatni izdavači su ih odbili, Zavod za udžbenike ih je odbio. Imam jedan jednostavan predlog: da Ministarstvo prosvete predloži Vladi da iz zakonske procedure povuče Predlog izmena i dopuna Zakona o udžbenicima. To je vrlo jednostavno. Zašto? Zato što je gospođa Fila rekla da ćemo ga zajedno popravljati. I onda je red da se okupimo, da se u oči pogledamo i da zajedno popravljamo Zakon o udžbenicima, jer on ima brojne nedostatke i otvorio je brojne probleme.

Nepravda je u tome što Zakon nije jednak za sve. Ne obavezuje druge izdavače, osim Zavoda za udžbenike, da se bave niskotiražnim

izdanjima i izdanjima na jezicima nacionalnih zajednica. Ovde smo čuli da je odobreno 329 naslova na jezicima nacionalnih zajednica u izdanju privatnih izdavača, ali Zavod za udžbenike ima takvih 2400 naslova. Ministarstvu prosvete upućen je dopis 28. decembra 2011. godine, pre Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o udžbenicima, o glavnim tačkama koje valja promeniti u samom zakonu. Nijedna reč nije uzeta u obzir iz našeg predloga od 28. decembra – niskotiražna izdanja sa jasnim predlogom u tim izmenama i dopunama, da se osnuje centar za niskotiražna izdanja, sa sedištem u Novom Sadu, koji će brinuti o naslovima nacionalnih zajednica, prevoditi naslove na jezike nacionalnih zajednica, naslove svih izdavača, i finansiraće taj centar svih izdavača. Spremni smo materijalno i ljudski da pomognemo ostvarenje tog predloga. Pa 2400 naslova pokazuje iskustvo odeljenja u Novom Sadu o izradi udžbenika na jezicima nacionalnih zajednica. Potrebno je za taj centar izdvojiti sredstva. Jedan odsto sredstava po sadašnjem Zakonu nije dovoljan za niskotiražna izdanja i izdanja na jezicima nacionalnih zajednica. To je po našoj računici negde oko tri odsto od prometa

svakog izdavača.

Kako uopšte kontrolisati promet izdavača? Sprečavanjem korupcije. Kao što znate, Agencija za borbu protiv korupcije oglasila se i kaže da je potrebno ispitati navode o mogućoj korupciji prilikom izdavanja i prodaje udžbenika. Ja podržavam napore Agencije za borbu protiv korupcije da se u tome istraje. Verujem da svi izdavači žele da se tako i uradi. Znamo svi dobro da postoje takozvane nedozvoljene donacije. Predložili smo član koji kaže šta ne sme da se daruje i na koji način ne sme da se manipuliše mišljenjem nastavnika o kvalitetu udžbenika, jer svi želimo da zakon bude jednak i da on omogući kvalitet udžbenika koji će se naći ispred nastavnika i učitelja, a to sada nije na sceni.

Ovo oko licenciranja udžbenika 70 izdavača, od kojih su osam sa licencom A, praktično je zamka za javnost. Šta znači licenca B, molim vas lepo? Blizu je to licence A, što znači oblast i prirodnomatematičkih i društvenohumanističkih nauka. Molim vas, kažite mi da li je licenca B toliko skrajnuta, a ima do sada toliko odobrenih izdavača sa licencom B. Dakle, licenca A i B su približne i prema tome mi govorimo da je 70 izdavača udžbenika u Srbiji. Neka procenjuju oni kojih se to tiče da li je to mnogo, ali verujem da učitelji i nastavnici prvo nisu videli sve udžbenike koji se nalaze na spisku, nisu uopšte u prilici da se opredele za kvalitet zbog svih drugih pritisaka koje trpe. To je elementarna stvar, kao što je elementarna stvar da urednik bude zaposlen u izdavačkoj kući. To znači, prema uslovima za licencu koje smo predložili, za pet urednika za licencu A potrebno je da budu zaposleni u jednoj izdavačkoj kući.

Što se tiče akcije Ministarstva prosvete o besplatnim udžbenicima, ona je izazvala čitav niz kontroverzi i treba preispitati celu situaciju i videti da li je donela učinak kakav je bio željen. Da li su stvarno ljudi koji su slabog materijalnog stanja dobili besplatne knjige ili moraju da kupuju nove knjige kako bi ih vraćali na kraju školske godine? Ovde je najveća diskusija u proteklom periodu bila da otvorimo to da li se po udžbeniku piše ili ne piše. Za izdavače

je logično da se piše, jer u knjižari moramo da prodamo taj udžbenik. Za Ministarstvo je logično da se na njemu ne piše, jer oni žele da taj udžbenik traje tri godine zbog akcije besplatnog udžbenika. Jasno se vide interesi, ali ljudi, ne može korisnost biti jedina etička vrlina i na jednoj i na drugoj strani. Ali šta dalje? Predlog je jednostavan. Da ne uništavamo akciju besplatnih udžbenika i da Ministarstvo otkupljuje udžbenike za prva četiri razreda osnovne škole svake godine nezavisno od toga da li se po njemu piše ili ne piše, a radne sveske i druge materijale neka kupuju roditelji i oni koji koriste ta sredstva za nastavu. Jednostavno. I svi smo izašli iz toga na častan način.

Snežana Knežević, direktorka OŠ “Vladislav Ribnikar”, Beograd

PRE MNOGO GODINA, kad smo imali jednog jedinog izdavača udžbenika, grupa učenika osmog razreda zajedno sa svojim profesorima bavila se analizom školskih udžbenika.

Analizirajući udžbenike od prvog do osmog razreda, naravno, kao što deca vole da rade, ulovili su te greške o kojima je govorila predstavica Zavoda za unapređenje obrazovanja i vaspitanja, dakle materijalne greške. Ali, ulovili su i one nesuvislosti koje su potpuno neodgovarajuće njihovom uzrastu. Čak i osmaci, kada analiziraju udžbenik za prvi razred, pronašli su formulacije koje zvuče kao da se ozbiljne teme karikiraju. U udžbeniku za osmi razred pronašli su rečenicu koja glasi ovako, a tiče se možda jednog od najdramatičnijih i najznačajnijih događaja iz naše prošlosti – Prvog svetskog rata i povlačenja preko Albanije. U tekstu je bila rečenica: “Srpska vojska se hrabro povlačila”, a deca su dodala u svom komentaru: “A neprijatelj je kukavički napredovao.” E, o toj vrsti prilagođenosti udžbenika dečjem uzrastu koji propisuje jedan od podzakonskih akata koji je proistekao iz Zakona o udžbenicima, mislim da treba govoriti. Ne znam šta su,

koje su metodologije Zavoda za unapređenje obrazovanja i vaspitanja koji ocenjuje taj faktor, nisam kompetentna da u to ulazim, ali mi se čini da je jako važno. Fokus cele ove priče trebalo bi da se prebaci na učenika, jer se ovim Zakonom ceo obrazovni sistem nekako definiše kao sistem podređen interesu i zahtevima i potrebama svih drugih faktora, a učenik ostaje izvan fokusa.

Zašto bi nastavnik trebalo da proverava udžbenik koji ste vi odobrili? Sve eminentne institucije u zemlji su konstatovala da je zadovoljio kriterijume i standarde. Dakle, to treba da bude neprikosnoveno i *a priori* nema šta prigovoriti. Šta su to kriterijumi kojima će se nastavnik rukovoditi? To je nešto što pokušavamo da ustanovimo na nivou škole, već nekoliko godina imamo ta iskustva, ali i dalje nemamo jasno definisane kriterijume. Postoji obaveza onih koji su odobrili udžbenike da ga vrednuju i mislim da mora da bude zakonom predviđena obaveza

i nastavnika koji su udžbenik izabrali da ih takođe vrednuju. To što sam ja izabrala udžbenik i smatrala da zadovoljava kriterijume i načine rada koje planiram da realizujem, ne znači da sam u realizaciji nastave taj udžbenik dobro prilagodila interesima i zahtevima svoje stručnosti. To je nešto što u krajnjem ishodu mora da bude obaveza nastavnika: da takvu vrstu evaluacije mora da pruži. To je obaveza nastavnika, stručnog veća za predmet, pa, ako treba, i nastavničkog veća škole. U tome, naravno, školi treba pomoći. Škole nemaju kapacitete da naprave jednu dobru evaluaciju knjiga. Treba im pomoći da daju odgovor na pitanje: da li udžbenik zadovoljava svoju osnovnu svrhu, a to je da je upotrebljiv, koristan, doprinosi ostvarivanju ciljeva i zadataka obrazovanja. Dakle, mislim da je to važno za praćenje vrednovanja kvaliteta. Videli smo iz istupa prethodnika koliko je teško doći do toga da su udžbenici uopšte zadovoljili proceduru da dobiju odobrenje. ◀

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec